

תוכן עניינים

3.....	מבוא	
5.....	1. סקירת ספרות	
5.....	1.1 תיאוריות פמיניסטיות ולסביות	
5.....	1.1.1 רקע	
6.....	1.1.2 תיאוריות של פמיניזם לסבי	
7.....	1.2 התיאוריה הקווירית	
7.....	1.2.1 מהתיאוריה ההומו-לסבית לתיאוריה הקווירית – רקע	
8.....	1.2.2 מאפייניה של התיאוריה הקווירית	
10.....	1.2.3 התגבשות הזהות המינית כאבן יסוד של התיאוריה הקווירית	
11.....	1.3 תקשורת כתרבות והמדיום הקולנועי	
11.....	1.3.1 תיאוריות כלליות בתקשורת המונים	
12.....	1.3.2 מדיום הקולנוע וייצוגים מגדריים ומיניים	
14.....	1.3.3 ייצוג הקהילה הגאה בקולנוע	
15.....	1.3.4 ייצוג הקהילה הלסבית בקולנוע	
16.....	2. מתודולוגיה	
16.....	2.1 שאלת המחקר	
16.....	2.2 כלי המחקר	
17.....	2.3 שדה המחקר	
19.....	3. ממצאי המחקר	
19.....	3.1 הסרט הסודות	
22.....	3.2 הסרט ג'ו+בל	
26.....	3.3 הסרט ברש	
30.....	4. דיון ומסקנות	
31.....	4.1 חסרונה של נקודת המבט	
31.....	4.2 הסתכלות קווירית בעולם של זהויות	
32.....	4.3 סיכום והמלצות להמשך המחקר	
34.....	ביבליוגרפיה	
37.....	נספחים	
37.....	נספח א': מקורות אינטרנטיים	
37.....	נספח ב' – פילמוגרפיה	

מבוא

ניתן לפתוח ולומר, כי לדעת רבים, המחקר האקדמי המגדרי, החל רק בארבעים שנה האחרונות, ועבר שינויים רבים לאורך עשורים אלו, החל משנות ה-80, ועד היום. הדיון המגדרי, עוסק באופן מסורתי, בקשר, בחשיבות ובהשלכות של **ההתמודדות** של המגדר הנשי עם מצבו ומעמדו בחברה, ובין שאלות של **סוכנות**, והאופן שסוכנות זו מוגדרת ומעוצבת באופן מפלה ומדיר במרבית תחומי החיים, במרחבים ובמסלולי החיים השונים (קמה, 2002). לאורך התקדמותו של המחקר והגישה הפמיניסטית, כך התפתח לו קונצנזוס, הנוגע להבניה חברתית של מגדר, אשר התפתחה מההבנה של משמעות 'חלוקת התפקידים' המגדרית, והאופן שבה זו מושתתת מינקות ומחנכת את היחיד והיחידה להתנהגות חברתית-מגדרית ולציפיות חברתיות-מגדריות מהסביבה (רוזמרי, 2008).

אחת מהמסגרות היעילות והפופולאריות לאורך עשורים אלו של התפתחות מחקרית מגדרית, הייתה זו אסכולת תקשורת כתרבות. אסכולה זו, עוסקת באופן שבו תקשורת ההמונים, על מגוון המדיומים התרבותיים אותה היא מנפקת (בביטויים של ספרים, מוזיקה, תיאטרון, מידע חדשותי ועוד), מסוגלת להוות קרקע נרחבת בזיהויים של שתי מטרות עיקריות. הראשונה, ככלי ייחודי של מחקר טקסטואלי, המאפשר ניתוח של ייצוגים, המשקפים את תפיסותיה וערכיה של החברה (. והמטרה השנייה, להבנת השיח המתבצע במסגרת התרבות הפופולארית והמדיומים השונים בתקשורת ההמונים, המסוגלים לייצר שינוי (בין אם חיובי או שלילי) במאפייניה של החברה ועמדותיה הבסיסיות ביותר (Carey, 1989).

במסגרת אסכולת תקשורת כתרבות, ניתן להבין את המשמעות של ייצוגים, והאופן שאלו מסוגלים לקיים, ואף נוטים לקיים את שני מטרות אלו – שיקוף החברה ועיצובה גם יחד, נוכח הנטייה של ייצוגים, לפי משנתו של קארי (שם), להפוך לחלק אינטגרלי ובלתי נפרד מהתפיסה הקולקטיבית ושל הפרט בנוגע לדברים המיוצגים (בין אם ייצוגים של מושגים מופשטים כמו ערכים למשל, או של דברים מוחשיים יותר כמו אוכלוסיות וקהילות). כך, פריטים פופולאריים, הופכים למושא מחקרי אפקטיבי, המאפשר בחינה של דימויים וייצוגים לאורך זמן, לצד עצם החשיפה של ייצוגים ודימויים אלו, המבטאת את היכולת של אותם מיוצגים להשמיע את קולם ולקבל את מקומם בשיח החברתי (קמה ופירסט, 2015). בהתאם לכך, המחקר המגדרי המנתח את התרבות הפופולארית, גם בישראל, נחשב לתחום רווי במחקר ופורה במיוחד, נוכח יכולתו לאפיין ממצאים ברורים הנוגעים למרחבים ולדימויים אשר הושרשו באמצעותו (מונק, 1999).

בעוד שניתן למצוא עדויות המצביעות על שיפור איטי והדרגתי באופן בו המגדר הנשי מיוצג, והמרכזיות שלו בשיח ובהשמעת קולו (England, Descartes & Collier-Meek, 2011), בשנים האחרונות, המחקר האקדמי, ובטח זה הישראלי, החל לבחון תופעות של אפליה והדרה כפולה (קמה ופירסט, 2015 ; ברקוביץ', 2006). אפליה כזו מתרחשת, כאשר הפרט מאופיין ביותר מאוכלוסייה אחת, אשר מודרת מהציבור. כך למשל, המחקר על נשים פלסטיניות בישראל, והאופן שבו קולן הודר והושתק, אם ביחסם למאבק הפלסטיני, לאירועי הנכבה, ולהתמודדותן עם הקרע הזהותי בין בית משפחתם והיסטורית עמם, לבין הימשכותן למערביות והחופש המגדרי (היחסי) הקיים בו (גרץ' וחלייפי, 2006).

עבודת מחקר זו, תבחן אוכלוסייה נוספת שכזו, בדמות נקודת המבט הנשית של קהילת הלהט"ב+. בעשורים האחרונים החברה הישראלית עדה להתעוררות של שיח תרבותי, פוליטי וחברתי הבא לידי ביטוי במדיום שונים של התקשורת העוסק בזכויות הקהילה הגאה בכלל ובזכויותיהן של נשים לסביות בפרט (יוסף, 1998 ; ישועה, 2017). השיח נוגע לקבלה והכרה בשוויון זכויות בתחומי החיים

1. סקירת ספרות

כדי לענות על שאלת המחקר אשר הוצגה במבוא, סקירת הספרות, אשר תוצג בפרק זה, תחולק לשלושה חלקים, וזאת מתוך מטרה להתכנס אל שאלת המחקר ולהגיע לרקע ספרותי מספק לניתוח הטקסטואלי. בחלק הראשון והשני, אעסוק בשתי התיאוריות הבסיסיות המרכיבות מחקר זה. התיאוריה הפמיניסטית, על גלגוליה השונים, והאופן שבו זו יצאה כנגד התפיסה המגדרית המסורתית, והמשמעויות שלה לשאלת הסוכנות ושאלת ההתמודדות של המגדר הנשי עם האפליה הקיימת, בשיח, במרחבים ומסלולי החיים השונים. בחלק זה אתמקד בתיאוריות פמיניסטיות מתוך הקהילה הלסבית, אשר התפתחו ופרצו לדיון בעיקר במהלך הגל השני של הפמיניזם. בחלק השני, אבחן את התיאוריה הקווירית, תוך התבוננות על הפערים המהותיים בינה לבין התיאוריה הפמיניסטית. חלק זה ישתלב עם החלק השלישי, אשר יתמקד באסכולת תקשורת כתרבות, במדיום הקולנועי, ובקולנוע הקווירי, לקריאת ניתוח הממצאים.

1.1 תיאוריות פמיניסטיות ולסביות

1.1.1 רקע

מראשיתו, הפמיניזם, בין אם כחלק מתנועה פוליטית או בתור זרם הגותי, ביקש לצאת כנגד הטענה כי מעמדן של הנשים הוא נחות, ומבוסס על עקרונות טבעיים, הנובעים מהבדלים ביולוגיים, המובילים לנחיתות פיזית או מחשבתית, המחייבת תלות טבעית בגברים. הטענה הבסיסית ביותר של החשיבה הפמיניסטית היא כי הנחיתות הנתפסת של הנשים אינה קשורה בעובדות מוחלטות אלא, לחילופין, בתפיסות חברתיות ותרבותיות (ספרן, 2002). צורת חשיבה זו מצבה בחשיבה הפוסטמודרנית משענת נוחה ליצירת כלי ניתוח לצורות שבהן יחסי הכוח בחברה מקבעים את האישה והופכים אותה לנחותה ושולית, או שקופה, מובנת מאליה, וכיצד מצב נחות זה נהפך למעין מוסכמה בחברה ולמצב טבעי וסביר (רוזמרין, 2008).

לאחר הגל הראשון של הפמיניזם, אשר התמקד בפן המשפטי-חוקתי, אשר, בעיקר בארצות הברית, מנע זכויות בסיסיות מהמגדר הנשי, כמו זכות ההצבעה, או היכולת להחזיק ברכוש, בין היתר (MacKinnon, 1983), הגל השני התאפיין בהתבוננות מפקחת יותר של המנגנון הפטריארכלי, והאופן שיש לו מקום והשפעה בכל מרחב והקשר חברתי. לראשונה, התבססה ההבנה כי אי השוויון בין המגדרים, אינו רק תוצאה של מדיניות ממשלתית, אלא טבוע ומושרש בתרבות ובחברה. דה-בובאר (2001), הייתה זו שהטיבה להגדיר זאת בצורה הטובה ביותר, כאשר קבעה, כי *אישה אינה נולדת אישה, היא נהיית כזו*.

הגל השני, הינו גם עידן התהוותו של 'הפמיניזם הרדיקאלי', אשר הניב טרמינולוגיה חדשה למאבק המגדרי, המתבטא במושגים כמו 'שחרור' ו-'דיכוי'. מושגים, המבטאים את המרכיב האלים הדומיננטי הקיים בשלטון הפטריארכלי, המתבטא באלימות פיזית וגופנית במרחבים מסוימים, ובאלימות שקטה, סמויה, הטמונה בלב ליבו של המרחב הביתי, כמרחב המגדיר את חלוקת התפקידים המגדרית, עבור הבית עצמו, וכהשתקפות אינטימית של המתרחש בשאר המרחבים הציבוריים (ברקוביץ', 2006).